

Foto: J. Michálek

Aj, ovečky moje...

Proč být zemědělcem v CHKO?

**Nejen o pastvě na Radhošti –
rozhovor s biozemědělcem Igorem
Dobešem**

**Záchrana smilkových trávníků
v EVL Beskydy**

Nová koruna královny Beskyd

Pastviny plné voňavých bylinek a vzácných druhů hmyzu. Tento typ prostředí vytvořil člověk zemědělec. Stačí však tak málo, nahradit pastvu kosením, a místo stráně s mateřídouškou a jalovcem by tady mohly být louky s úplně jinými druhy. A není každá pastvina stejná! Záleží, jestli se na ní pasou ovce, kozy, krávy nebo koně. Každému zvířeti chutnají jiné druhy, některé rostlinky ukusuje jako sekačka, jiné je spíše vytrhává. Také jejich kopyta vyšlapou někdy drobné chodníčky a jindy rozdoupou rozsáhlé plochy. A která zvířata se hodí k údržbě beskydské krajiny nejlépe? Všechna. Nejlepší je totiž různorodost. Vždy se najde nějaký druh, kterému více svědčí určitý způsob pastvy, a ty ostatní nejsou to pravé ořechové. A proto je pro přírodu nejlepší, když krajinu udržuje velké množství hospodářů a každý to dělá po svém, trochu jinak než ostatní. Jenže to vždy není možné, a tak někdy musí nastoupit ochranáři a projekty, které se pokusí zachovat nebo dokonce obnovit staré pastviny, které pomalu z beskydské krajiny mizí. A o jednom takovém projektu si povíme i v tomto čísle zpravodaje.

František Jaskula

Aj, ovečky moje...

Kam mizí pastviny a proč by nám měly chybět

Marie Popelářová

Slivovica, kroj, frgály, dřevěnica... – a co si představíte vy, když se řekne „Valaško“? Dnes už si ho asi málokdo spojí se stády oveček na kopcích. Přitom už samotné slovo „valach“ znamenalo pastevce koz a ovcí. Doba se přirozeně mění. Kolik ovcí napočítáme na Valašsku dnes? A co pro krajinu znamená, když z ní mizí pastviny?

Konec tradičního pastevectví

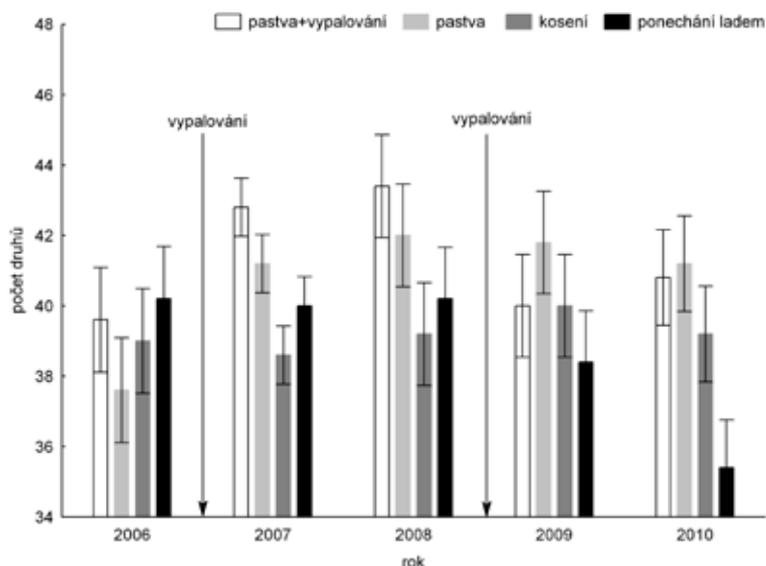
Pastevectví bylo odedávna jednou z mála možností, jak se na zdejší chudé půdě uživit. Ještě v první polovině minulého století tvořily pastviny na Vsetínsku čtvrtinu veškeré půdy. Poslední velká rána chovu ovcí přišla po roce 1990, kdy se mnohonásobně snížily výkupní ceny masa, místní vlna neobstála v konkurenci s dováženou novozélandskou a současně se změnila dotační politika státu. Přestože dnes dotace pastvu ovcí podporují, po Beskydech se pohybuje odhadem něco přes 10 000 ks ovcí – což je asi 1/3 z počtu na počátku 90. let. Příčinou samozřejmě není jen zemědělská politika státu či EU. Hledat ji musíme v širších souvislostech, i v novém životním stylu většiny obyvatel Beskyd.

Bohaté pastviny

„Tradiční beskydské pastviny“ se zachovaly na kamenitých půdách na svazích, nevhodných k zornění. Unikátní jsou velkým počtem rostlin, které na nich rostou. Při výzkumech zaznamenali botanici až 56 druhů na ploše 1 m²! Složení vegetace pastviny závisí na konkrétních podmínkách prostředí, množství pasených zvířat, délce pastvy aj. K velké druhové bohatosti přispívá i fakt, že v posledních desetiletích byly často obhospodařovány jak pastvou, tak i sečením. Proto na nich našly místo rostliny upřednostňující pastvu, i ty, které raději rostou na sečeném.

V Beskydech klesl počet ovcí v porovnání s 90. lety asi na třetinu.

Trvale výzkumné plochy s kombinací pastvy a vypalováním, i plochy pouze pasené ukazují nejvyšší počet druhů rostlin.

Kytka si vybírá: pastvina nebo louka

Jak si rostlina vybírá, jestli poroste na pastvině nebo na louce? Rostliny pastvin snesou živinami chudé, kamenité půdy, okus, sešlap i přihnojování trusem pasoucích se zvířat. Jsou to i rostliny, na které ovce „nemůže“. Třeba proto, že jsou příliš pichlavé (pupavy, pcháče, jalovec, růže), tuhé (vřes), nechutné – aromatické (mateřídouška), hořké (hořečky, zeměžluč, vítod) nebo vyloženě jedovaté (prýšec chvojka, pryskyřník plazivý). Některé kytky zůstávají na pastvině prostě proto, že je ovce neukousne – mají růžici svých listů přitisklou až k zemi (sedmikráska, jitrocel prostřední) nebo se šikovně při zemi plazí (jetel plazivý, rozrazil lékařský, violka psí). Rostliny typické pro sečené louky jsou jiné. Nevadí jim pravidelné „seřezávání“ kosou. Často jsou to víceletky, které rychle vytváří pod zemí výběžky a zaujímají tak úspěšně

Hořeček žlutavý karpatský jehož posledním místem výskytu je Valaško.

prostor kolem sebe. Patří k nim hlavně trávy (ovsík vyvýšený, válečka prapořitá, kostřava červená), ale i vysoké byliny (chrpa luční, chrastavec rolní, kopretina luční, kozí brada východní).

Potvrdili vědci „staré pravdy“?

Od roku 2006 odborníci z Univerzity Palackého v Olomouci podrobně sledují na pastvinách v Pulčíně a Huslenkách (Kýchové a Losovém) 4 varianty hospodaření: 1) pastva, 2) pastva + vypalování, 3) sečení a 4) ponechání ladem (pro srovnání).

Po pěti letech výzkumu napočítali botanici největší počet rostlin na plochách pasených (viz graf). Člověka, který chodí valašskou krajinou, tento výsledek nepřekvapí. Exaktně však potvrzuje náš „dojem“, že pastviny jsou pro valašskou krajinu zdrojem druhového bohatství rostlin (i bezobratlých). S tím, jak ubývá ovcí v krajině, však zásadně ubývá i pastvin a krajina kolem nás se stává chudší. Jaký osud čeká pastviny, ukazují dnes zarůstající svahy v údolí Tisňavy ve Velkých Karlovicích, Přelače v Horní Lomné a na mnoha dalších místech. A můžeme se také ptát, který další druh bude následovat vymírající hořeček žlutavý karpatský, jehož poslední lokalita v ČR je právě na pastvině na Valašsku? ■

Smilkové trávníky – pastviny nejen pro ovce

Jiří Ohryzek

Smilkové trávníky? A nejsou to náhodou smilové trávníky? Smil je obyčejná slaměnka, tu zná každý, ale nějaká smilka?

Pojmenování „smilkové trávníky“ vzniklo od smilky tuhé. Je to tráva s velmi (jak sám název napovídá) tuhými a ještě k tomu drsnými listy. A velkým „drsnákem“ je i v životních nárocích – vydrží růst na suchu, ve vlhku i zimě, najdeme ji dokonce i v Grónsku. Kdo by takového otužilce žral? Jedině ovce, a navíc jen některá plemena, která snesou i drsnější odtučňovací kůru. Smilka spolu s mnoha dalšími rostlinami tvoří typické pastvinné porosty. Mimo jiné druhy travin tady rostou hlavně takové rostliny, které ovčím nechutnají (některé z nich již byly zmíněny v článku na straně 2).

Kde, jaké a kolik?

Tyto trávníky najdeme ve vyšších polohách, všude tam, kde je málo živin a kyselejší půda. Třeba na suchých svazích, ale i na okrajích

rašeliníšť. V Beskydech jich máme asi 650 hektarů, což pro představu odpovídá více než 800 fotbalových hřišť. Kdysi se zde pásala stáda ovcí a někdy také koz. Protože rostou ve vyšších, často špatně dostupných polohách, je dnes mnoho takovýchto pastvin opuštěných a postupně se mění v les.

Bohatství i chudoba

Některé typy těchto pastvin jsou druhově bohaté a jiné naopak velmi chudé. V těch chudých trsnatá smilka dominuje a mezi sebe pustí jen málo jiných rostlin – to můžeme vidět třeba na hřebeni Radhoště. Smilka však ve všech takto nazývaných porostech být vůbec nemusí a nahrazují ji jiné trávy, hlavně kostřavy. Je to především v nižších polohách.

Na kašel i oči

Pokud máte rádi léčivé byliny, pak jsou tyto porosty stvořeny pro vás. Najdete v nich totiž mateřídoušku a rozrazil lékařský – ty jsou dobré proti kašli, řepík lékařský jako

Pastviny, kde je smilka dominantní, najdeme například na Radhošti.

kloktadlo při zánětech, na střevní potíže kořen mochny nátržníku, pupavu bezlodyžnou na ledviny, světlík na unavené oči, třezalku, ze které je výborný olej na rány a jalovec, jehož plody léčí močové cesty a jsou také výborným kořením. Takže dobrou chuť. ■

Vysoký jalovec, vysoký jako já...

Marie Popelářová

...zpíváme v jedné lidové písni; v jiné zase vzpomínáme: „Na Santově kopec, roste tam jalovec...“ Jalovec je prostě symbolem Valašska. Je nebo byl? „Jalovcové pasínky“ jsou svázány s valašským pastevectvím. Ale jak ubývá ovcí v naší krajině, mizí přirozeně i pasínky a jalovce.

Jalovec obecný (*Juniperus communis*) je keř či strom, který zná na Valašsku snad každé malé dítě. Přesto nás může leccím překvapit.

Víte, že:

- Jalovec patří mezi **cypřišovité**, je tedy příbuzný sekvojím a tujám.
- U nás roste nejraději na výslunných a živinami chudých (jalových) půdách, nejčastěji na **pastvinách**.
- Je **dvoudomý** – samčí a samičí rostliny jsou samostatné.
- Kvete **žlutými kvítky** v dubnu až květnu.
- Je to jehličnan, jeho plodem jsou **šišky**, kterým říkáme jalovčinky (jsou dužnaté a proto nám připomínají spíš bobule).
- Jalovčinky jsou zprvu zelené, později modré až černé a ojiněné, **dozrávají na podzim 2. roku**, 3. rokem opadávají. (Pokud je však „špatný rok“, neplodí jalovec i několik let.)
- Zdá se, že pro vyklíčení semene je třeba, aby prošlo zažívacím traktem pasoucího se zvířete.
- Proto také potkáme mladé semenáčky jalovce jen velmi vzácně. Ovce se pichlavým keřům jalovce vyhýbá, jedině **mlsná koza** jalovčinkou nepohrdne. A koz je dnes na Valašsku velmi málo.
- Jalovec byl dříve na pastvinách „plevelem“ – ubíral pastevní plochu. Proto se na mno-

ha místech pastviny s jalovcem na jaře vypalovaly.

- Jalovčinky se suší a používají jako **koření** (zejména na divočinu a skopové), zlepšují trávení...
- V medicíně slouží jalovčinky pro **léčbu** bolestí kloubů a svalů, čistí, detoxikují, hojí...
- **Šmigrust** – větev jalovce se na Valašsku používá místo vrbového „tataru“. Přesto, že jalovec není chráněný, neměly by se kvůli výprasku dívek ničit celé keře.
- Slovenská **borovička** je alkoholický nápoj s přídavkem jalovce. Nenechejme se zmást jménem – slovensky se totiž jalovec řekne „borievka“.
- **Gin** (taktéž obsahující jalovec) „vynalezl“ prý v 17. století holandský lékař Franciscus Sylvius, když se snažil vyrobit močopudnou tinkturu.

Jalovec je zobrazen i na znaku Chráněné krajinné oblasti Beskydy, jako jeden ze symbolů valašské krajiny. ■

Proč být zemědělcem v CHKO?

Milan Škrott

Položená otázka navozuje očekávání nějakých nadstandardních a výhodných nabídek pro hospodáře v chráněném území. Na druhou stranu – již sám výraz „ochrana přírody“ budí představu omezení a komplikací. Zatímco omezení a zákazů – mnohdy velmi tvrdých, je v naší společnosti plno a bereme je v zájmu zajištění jejího chodu jako nutnost, jakékoli omezení kvůli ochraně přírody mnozí stále chápou jako neodůvodněný zásah do práv a svobod.

Ochrana přírody je u drtivé většiny lidí stále spojena s představou zakonzervovaní stávajícího stavu, zákazy a nulovým rozvojem. Co by tedy mělo být přitažlivého na hospodaření v chráněné krajině? Koho by lákalo být omezován, kontrolován, či dokonce postihován? Ten, kdo chce v chráněném území skutečně provozovat zemědělství, tedy vydělávat a starat se o půdu, ale nemusí trpět obavou z nějakých nadstandardních omezení. I v „nechráněné“ krajině je třeba dbát základních pravidel chránících půdu, vodu a ovzduší před znečišťováním, všude by se mělo hospodařit trvale udržitelným způsobem. Že se tak vždy neděje, je spíše chybou zemědělské politiky a jejího uplatňování v praxi. Při dodržování zásad správné zemědělské praxe totiž CHKO skutečně nepředstavuje pro hospodáře žádnou bariéru.

Krajina CHKO není skanzen

Společnost, životní styl i jejich dopad na krajinu se mění, a to vyžaduje nový přístup lidí odpovědných za udržení krajiny v dobrém stavu. Tedy jak hospodářů, tak „ochranářů“. Nesmíme opomíjet významný aspekt a společenskou úlohu zemědělců v krajině. Ta nespočívá pouze ve vlastní zemědělské produkci zajišťující výživu národa či zaměstnanost lidí na venkově. Zemědělci jsou nejen „údržbáři“, ale i tvůrci krajiny. Právě oni svou prací chrání krajinu a v ní žijící živočichy a rostliny. Právě oni udržují estetické hodnoty krajiny ceněné jak místními obyvateli, tak návštěvníky oblasti.

Role státu

Stát přijal pro krajinu prospěšná pravidla, která usměrňují činnost zemědělců. Měl by důsledně vyžadovat jejich plnění, ale současně neztěžovat každodenní práci hospodářů nadbytečnou byrokracií. Měl by nabídnout a poskytnout odpovídající organizační, materiální i finanční podporu a případná „ochranná“ omezení hospodářům kompenzovat. Drobní hospodáři v CHKO (a těch je většina) jistě ocení, že se podařilo vyjednat minimální plochu nutnou pro poskytnutí zemědělských dotací jen na 2 ha, oproti území mimo něj, kde to je 5 ha. Logicky to vychází z velikosti tradičních horských hospodářství. Pestrost krajiny se v mnohém odvíjí právě od různorodého způsobu údržby drobnými vlastníky – proto je důležité, že na dotace „dosáhnou“ i oni.

Více zemědělských dotací

Zemědělec v CHKO se, ve srovnání s kolegou odjinud, může přihlásit do více zemědělských nadstavbových dotačních titulů (tzv. agro-environmentální programy). Jejich nabídka se bude pro příští období dále rozšiřovat. Musí reagovat na pestrost krajiny a přírodních podmínek – proto budou také odpovídajícím způsobem finančně zvýhodněny. Jiným příkladem jsou dotace na pořízení zemědělské techniky, kdy právě hospodaření v CHKO je při schvalování žádostí významně zvýhodněno.

Nejen zemědělské dotace

Za podstatnou výhodu hospodaření na území CHKO považují možnost čerpat dotace od Ministerstva životního prostředí prostřednictvím Programu péče o krajinu (PPK) – tzv. ochrannářské dotace. Jeho administraci zajišťuje Správa CHKO Beskydy.

Dotace jsou určeny právě pro taková území, jako jsou 1. zóny, přírodní rezervace a památky a místa s výskytem chráněných druhů rostlin a živočichů. V případě, že se jedná o jiná opatření, nehrazená ze zemědělských dotací, mohou se dokonce se zemědělskými dotacemi i územně překrývat.

Ideální skloubení obou dotačních zdrojů lze ukázat na příkladu pozemků, které byly dlouhodobě zemědělsky nevyužívané, jsou zarostlé a pro běžné obhospodařování v tomto stavu nezpůsobilé. Pokud má hospodář zájem, Správa CHKO hraje 2 – 3 roky prvotních nákladů z PPK. Po vyčištění a uvedení pozemku do náležitého stavu, hospodář přechází s již zemědělsky funkčními pozemky pod Agenturu pro zemědělství a venkov. Ta pak již zajišťuje dotace na jejich údržbu formou zařazení do tzv. půdních bloků s patřičným managementem. (Příklad podpory prvotní údržby pozemků si můžete přečíst na str. 7).

Beskydy jsou dobrá značka

Poslední dobou zaznamenáváme stále větší rozvoj, oblibu, a tím i poptávku po regionálních produktech. A pokud jsou spojeny s pojmem CHKO, pro řadu lidí je to známka zdravého životního prostředí a kvality zde vyprodukovaných potravin. I to je bonusem hospodaření v CHKO. Připojíme-li navíc ekologický způsob hospodaření, získáváme výhodu jak z hlediska výše státní podpory, tak většinou i lepšího odbytu produktů.

Hospodáři – opravdoví ochranáři

Je potěšitelné, že v poslední době přibývá zemědělců, kteří sami aktivně přicházejí s nápady a návrhy, jak podpořit životní podmínky toho kterého rostlinného či živočišného druhu na konkrétní lokalitě. A je vcelku jedno, jedná-li se o orchideje, ohrožené druhy motýlů nebo podporu ptáků hnízdících v zemědělské krajině.

Pro mne osobně a pro mou práci je velmi povzbuzující, že tyto lidi potkávám stále častěji. Hospodáře, pro kterého není jediným měřítkem výše a lehkost nabytého zisku a kterému není lhostejné, jak bude jím užívaná krajina vypadat a co v ní bude žít, dýchat a růst. ■

Redakčně upraveno - kráceno

Až se ozve chřástal

Petra Kutílková, Milan Škrott

Najednou vyběhl ten pták... Odkud? Není to ten obávaný chřástal? Je. Vyběhl z louky, kterou právě začal kosit traktor. Co teď?

Foto: I. Dudáček

Chřástal polní je pták podobný křepelce. Žije skrytě ve vysoké, řídké trávě, kde dokáže rychle běžet. Na louce také hnízdí. Většinou jej ne spatříme. Pokud bychom měli to štěstí, že by

vzlétl, odlišíme ho od koroptve nebo křepelky podle těžkého nemotorného letu, rezavých křídel a dolů svěřených nohou. Docela bezpečně jej však poznáme za letních večerů podle vrzavého volání (krex – krex), které se ozývá z louky. Takto se však ozývají pouze samci, samice žijí mnohem skrytějším způsobem.

Je to tažný pták – přezimuje v Africe, a patří mezi nejvíce ohrožené druhy Evropy. V Beskydech je pro jeho ochranu vyhlášena i Ptačí oblast Horní Vsacko. Hlavní příčinou jeho úbytku je intenzivní obhospodařování luk v době jeho výskytu a hnízdění, kdy často dochází k posečení dospělců i mláďat, která ještě nejsou schopna letu.

Jak kosit, abych nepokosil chřástala – aneb co dělat, když:

1) Slyším chřástala pravidelně v jedné části louky

Tuto část louky vynechám ze seče – zpravidla se jedná o podmačenou nebo horní část louky; plocha by měla mít alespoň 50 m v průměru (tj. 1 ha). Sečením po termínu 15. 7. umožním chřástalovi alespoň první vyhnízdění.

2) Sečení louky provádím v rámci zemědělských dotací, kde je dán termín sklizně dříve než 15. 7.

Na Správě CHKO Beskydy si nechám vystavit tzv. souhlas s posunem seče z dů-

vodu výskytu chráněného druhu. Tímto písemným souhlasem se prokazují v případě kontroly zemědělských kontrolních orgánů (SZIF).

3) Na své louce eviduji pravidelný výskyt chřástala, nepotřebuji kvalitní seno a chci pobírat zemědělské „dotace na chřástala“

Od Správy CHKO Beskydy si vyžádám potvrzení a evidenci do půdních bloků. Zařazení do agro-environmentálních opatření (AEO) v rámci Programu rozvoje venkova a další agendu již vyřizují na příslušné zemědělské agentuře. Sečení se v tomto případě provádí až po datu 15. 8., kdy má chřástal za sebou už obě snůšky.

4) Chystám se k sečení louky s chřástalem do termínu 15. 8.

Do 15. 8. je pravděpodobné, že se chřástal na louce stále vyskytuje, i když noční volání samců už dávno ustalo. Louku seču od středu ke krajům – tak, aby samička a kuřata mohli uniknout do dosud neposečeného porostu. Při sečení směrem do středu se ptáci bojí opustit porost směrem do volné, již posečené louky a nechávají se zatlačovat do zmenšujícího se středu porostu. ■

CO SE DĚJE V BESKÝDECH

Píše Melecký, kreslí Vyoral. © ČSOP Salamandr 2014

Přilétli chřástali. Chřástal polní, fantom Beskyd, ten, co zdržuje kosení luk, blokuje stavbu domů, zpívá jako řehtačka a nikdo ho pořádně neviděl? Ve skutečnosti (spolu s mořským orlem) jediný celosvětově ohrožený pták, který u nás žije a hnízdí. Kola traktorů a nože rotačních sekaček jsou smrtelným nebezpečím pro snůšku i vylíhnutá mláďata.

Nejen o pastvě na Radhošti

Ing. Igor Dobeš, Ph.D. je biozemědělec a učitel. Jeho ovce už druhou sezónu vypásají Radhošť; zároveň učí odborné předměty na Střední škole zemědělské a přírodovědné v Rožnově p. R. Je už 14. genera-

rací hospodařící na fojtství ve Stríteži nad Bečvou, které založili jeho předkové na přelomu 16. a 17. století.

Po násilné kolektivizaci bylo fojtství oživeno na začátku 90. let 20. století otcem Igora Dobeše – MVDr. Jaromírem Dobešem. On sám zde hospodaří od roku 2006, kdy dokončil studia. Obhospodařuje asi 80 hektarů zemědělské půdy, chová 250 bahníc s produkcí jehněčího masa, několik koní, 400 slepic a 600 hus – vše v ekologickém režimu. S podporou Správy CHKO Beskydy také obnovuje staré sady ve Stríteži. Velkou podporou jsou mu žena Monika a maminka Jana.

Čím je specifická pastva na Radhošti – na místě velmi turisticky navštěvovaném a přitom bez trvalého osídlení?

Pastva ovcí na takovéto lokalitě je specifická hlavně nutností soustavného dohledu nad ovcemi. Kdyby ovce utekly, kvůli rozehnaní psem nebo neukázněným turistům, bylo by pátrání po nich komplikované, z důvodu absolutní izolace od civilizace. Naštěstí k takovému incidentu za dobu, co paseme na Radhošti, nedošlo. Turisté jsou ve většině případů ke zvířatům i k pastevcům velmi ohleduplní. Ovce musí být kontrolovány několikrát denně. Na hřebeni Radhoště chybí místa k přirozenému napájení zvířat, proto jim musí být voda dovážena z několikakilometrové vzdálenosti.

Jaké jsou nejčastější reakce lidí na ovce na Radhošti?

Veskrze pozitivní. Většina turistů hodnotila pastvu zvířat na hřebeni jako dobrou věc. Líbilo se jim, že se ovce vrací na místa,

kam patří a jejich využití na údržbu hřebene chápou jako logickou věc. Bez problémů byli i při pohybu mechanizačních prostředků po turistické cestě (dovoz vody, přeprava zvířat, sečení nedopasků). Negativní reakce na pobyt našich pasáčků a ovcí bych spočítal na prstech jedné ruky. Jednomu pánovi třeba vadily ovčí bobky, které na pastvinách zůstávají jako vedlejší produkt naší činnosti. Naše působení na Radhošti mělo i výchovně vzdělávací charakter, kdy se hlavně odrostlé děti a mládežníci seznamovali s účinky elektrického proudu na lidský organismus, když zkoušeli, jak moc kope elektrický ohradník (asi nevěřili našim cedulkám). Spousta turistů si také oživila poznávání rozdílů mezi ovcí a kozou – hlavně černé ovce, když byly ostříhané, si návštěvníci Radhoště pletli.

Jaká zde byla nejkurióznější situace?

Vtipné bylo, když pasáčci vysvětlovali mamince, že její dcera má pravdu, když říká, že to černé je ovce a ne koza. To je však způsobené tím, že lidé – hlavně obyvatelé větších měst, už opravdu nemají kde vidět hospodářská zvířata. Příjemný zážitek byl, když jsme s pomocí psa zaháněli ovce na přepravník, což sledovalo široké publikum. Lidé přibývali, ovcím se nechtělo, atmosféra houstla. Ale po úspěšném zavření ovcí do vozu přišel potlesk jako na divadle. A to byl panečku pocit.

Hospodaříte jak v CHKO Beskydy, tak na pozemcích mimo CHKO. V čem jsou odlišnosti, výhody a nevýhody?

Podmínky hospodaření jsou pro nás v a mimo CHKO velice podobné. Prozatím jsem se nedostal do situace, kdy by pro nás bylo hospodaření v CHKO nějak omezující. Možná je to však dáno i naší filozofií ekologického zemědělství. V hospodaření jsme výrazně více svazováni národní i evropskou legislativou, protože institucí, které nás ze-

mědělce kontrolují je opravdu velké množství. Než jsme začali hospodařit, vůbec jsme netušili, jak velké množství lidí nás bude „hlídat a kontrolovat“. Holt otec vlasti Karel IV. stavěl hladovou zeď, aby nasýtil prostý lid staré Prahy, a náš stát po jeho vzoru staví úřady, aby uživil početné úřednictvo.

Proč jste se dal na biohospodaření?

Bio je jiný pohled na svět. Moc se mi nechce věřit, že když pěstovanou plodinu několikrát postříkám pesticidem, tak v ní nezůstanou žádná rezidua. A je to potom kapka ke kapce...

Na druhou stranu je pravda, že ekologičtí zemědělci by naši přelidněnou planetu neuživili, takovou produkci zas nemáme.

Mohl byste dnes hospodařit bez dotací?

V podmínkách nerovného trhu je to nerealné. Za posledních 15 let stouply několikanásobně vstupy, ale ceny zemědělských komodit vzrostly jen minimálně. Bez dotací by se hospodařit dalo, ale ceny potravin by byly na úplně jiné úrovni. Pomocí dotací udržuje Evropa ceny potravin na únosné výši a chrání se před konkurencí ze zámoří, kde jsou jiné podmínky pro hospodaření, dané jinou členitostí krajiny a dalšími vlivy, mimo jiné i výrazně menší legislativní zátěží. Jinak dotace musí být pro zemědělce

Zapomenuté pastviny na Zákopčích

Petra Kutílková

jen doplňkovou platbou a nikoliv hlavním zdrojem obživy. Kompenzují vyšší finanční náročnost hospodaření na pozemcích, které jsou nepřístupné, malé nebo méně úrodné. Takoveto pozemky by bez dotací byly už dávno zarostlé náletem a hospodařilo by se jen tam, kde je to ekonomicky výhodnější.

Myslíte, že má dnešní mládež zájem hospodařit v krajině?

Tak to každopádně. Prvním důkazem jsou perfektně obdělání, vypleté a vyhojené polička konopí, které si mládež ilegálně pěstuje :-). A teď vážně. České zemědělství má obrovskou nevýhodu, protože předchozí režim vykořenil většinu původních selských rodů a mnoho lidí ztratilo vztah k půdě. Chybí jim ta sounáležitost s ní. Sami jistě přisvědčíte, že pracovat jako zaměstnanec a pracovat jako majitel je obrovský rozdíl. Na druhou stranu – jako učitel odborných předmětů na zemědělské škole vidím stále větší množství mladých lidí, kteří mají chuť v zemědělství pracovat. Bohužel pořád ještě platí předsudky o tom, že práce v zemědělství je těžká, špinavá a špatně placená, což až na výjimky není pravda. A ještě ruku na srdce, co je pro člověka přirozenější – práce na čerstvém vzduchu nebo monotónní pohyb u pásu v hale bez oken?

Jaké místo, na kterém hospodaříte, máte nejraději?

Nedá se to tak říct. Je moc krásných míst, ale hlavně jsou krásné okamžiky. Kdysi jsem sekal louku na kopečku a pode mnou bylo pole s ječmenem. Pofukoval vítr a fousy na ječmeni dělaly krásné, zelenavé vlny – celé pole bylo jako moře, no kam se hrabe Karibik. Takových okamžiků je moc. Jenom si jich všimnout je někdy v tom fofru problém. Ale taky máme velké štěstí, protože hospodaříme na Valašsku, kde je krajina členitá a kopcovitá. Někdy si člověk funí za „ovcama“ na kopec, a pak navrchu nabírá dech, a najedou zjistí, že už tu byl mockrát a pořádně si nevšiml, jak je tam krásně a jaký nádherný je tam výhled.

Za rozhovor děkuje Barbora Krupová, ČSOP Salamandr. ■

Ještě před dvěma lety by stěží někoho zaujalo místo, ležící pod hřebenem spojujícím Díly s centrem obce Hutisko – Solanec. Na bývalou hospodářskou usedlost upozorňovaly jen torza dvou chalup, okolí bylo zarostlé náletem...

Komplex pastvin, v minulosti nazývaný „Vigantské paseky“, ve skutečnosti skrýval na několika hektarech cenné poklady: pastviny s jalovcem, louky a mokřady rozděleny remízou. Různorodé území stále hostilo vzácné rostliny jako mečík střečovitý, léčivku puškvorec obecný nebo orchideje prstnatce bezový a májový, vemeník dvoulistý a vstavač mužský.

Díky aktivitě mladého hospodáře, kterého místo zaujalo a který dokázal přesvědčit vlastníky a získat jejich souhlas, začala obnova pozemků. Za podpory Správy CHKO Beskydy (Program péče o krajinu – tzv. ochranné dotace) a ČSOP Salamandr se v roce 2012 vyřezaly dřeviny, pokosila a odklidila se letitá stařina a celé území přepásly ovce. Hned následující roky se objevily nové rostliny prstnatce bezového a na mokřadu vzácná kapradinka hadí jazyk obecný. Po dohodě s vlastníky se bude i nadále o pastviny, mokřady a louky pečovat. Díky podpoře prvotních, náročných zásahů, je možné přejít i na zemědělské dotace. ■

Část území před zásahem a po zásahu.

Pestrý svět květnatých luk a pastvin

Michaela Krestová

Přírodní rezervace

Losový

Rozloha: 14,5 ha
Rok vyhlášení: 2013
Katastr: Huslenky

Přírodní rezervace Losový patří v Beskydech mezi nejmladší. Chrání podhorské pastviny a suché květnaté louky na prudkých, jižních svazích Vsetínských vrchů. Najdeme zde unikátní teplomilná společenstva, která přetrvala do dnešních dob zejména díky extenzivnímu způsobu hospodaření. Území se nachází asi 1,5 km severozápadně od kostela v Huslenkách, v samém závěru údolí potoka Losový, v nadmořské výšce 500–580 m n. m.

Rezervace je dochovaným příkladem pestré valašské krajiny, jak ji znali naši předkové. Mozaiku druhově bohatých luk a pastvin protkávají meze, remízky i tradiční ovocné dřeviny. Terén je zde stále živý – na strmých svazích dochází k drobným sesuvům a „modelářem“ zdejšího reliéfu je také samotný potok Losový.

Pro pestrost území je nezastupitelné tradiční zemědělské hospodaření, které po generace utvářelo jeho charakter. Roztroušené zemědělské usedlosti v těsném sousedství rezervace dosud plní nezastupitelnou funkci citlivé údržby pozemků.

Nejcennějším společenstvem území je společenstvo pohánkových pastvin s přechodem k teplomilným trávníkům (70 % plochy rezervace). Najdeme zde řadu teplomilných druhů rostlin jako např. pcháč bezlodyžný, pupavu obecnou, tužebník obecný nebo černohlávek dřípatý. Na jaře zde můžeme obdivovat orchideje – v hojném počtu zde roste vstavač osmahlý a vstavač mužský, rozptýleně pak např. pětiprstka žežulník nebo vemeník dvoulistý. Druhým, plošně nejrozšířenějším společenstvem jsou ovčíkové louky s výskytem vstavače mužského. Na rostlinná společenstva jsou navázány teplomilné druhy živočichů, zejména bezobratlých. Žijí zde druhy vzácné a chráněné, přičemž některé se v rámci severní Moravy vyskytují již jen v této rezervaci. Patří mezi ně např. modrásek černoskvrnný.

Území nebylo nikdy intenzivně využíváno, nedošlo zde k likvidaci mezí, scelování pozemků ani k aplikaci umělých hnojiv. V minulosti bylo pro svou svažitost tradičně využíváno především jako pastvina pro skot. Méně svažité plochy byly střídavě sečeny a sklizeny na seno s následným přepásáním otav. Část pozemků sloužila jako polička, drobné, zarůstající plochy byly vypalovány. Koncem 70. let 20. století docházelo z důvodu omezení obhospodařování hůře přístupných ploch k zarůstání náletem. Od r. 2000 začala Správa CHKO Beskydy se souhlasem vlastníků s údržbou území. Pravidelná každoroční pastva ovcí byla dle potřeby doplňována vysekáním nedopasků a výřezem náletových dřevin. V posledních letech přistoupila Správa CHKO, z důvodu ochrany bezobratlých a odkvétání orchidejí, k ponechání části území bez pastvy, která se meziročně cyklicky obměňuje. Tento způsob péče orchidejím i hmyzu svědčí. Pro zachování stavu je podstatné, aby režim založený na pastvě v kombinaci se sečením, odstraňováním náletů, údržbou keřové a stromové zeleně, popř. regulovaným vypalováním drobných ploch zůstal zachován i do budoucna. ■

Přírodní rezervace Losový je ukázkou pestré mozaiky valašské krajiny.
Foto: M. Škrott

Pastva ovcí je spolu s dalšími zásahy důležitá pro chráněné rostliny i hmyz.
Foto: M. Škrott

*Přírodní rezervace hostí řadu orchidejí, například vstavač vojenský.
Foto: M. Škrott*

*Vstavač osmahlý zde roste dokonce v hojném počtu.
Foto: M. Škrott*

*Černohlávek dřipatý je teplomilným druhem lokality.
Foto: M. Škrott*

*Losový je ráj motýlů. Najdeme zde i hnědáka kostkovaného.
Foto: M. Vojtíšek*

Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy

Barbora Krupová

Nový projekt, jehož příjemcem je ČSOP Salamandr, byl podpořen v konkurenci více než tisíce jiných a za Českou republiku byl vybrán jako jediný. Projekt je financovaný z nástroje Evropské unie LIFE částkou více než 450 tisíc eur. Na financování se dále podílí Ministerstvo životního prostředí, ČSOP Salamandr a Plzeňský prazdroj a.s. – pivovar Radegast.

V rámci tohoto projektu se bude ČSOP Salamandr ve spolupráci s místními hospodáři v letech 2014 až 2018 starat o 45 hektarů smilkových trávníků (tedy pastvin). Je to málo nebo moc? Je to 7 % z celkové rozlohy tohoto biotopu v Evropsky významné lokalitě (EVL) Beskydy. Je to dost na to, aby byly ověřeny postupy, jak lze o takový biotop pečovat a udržovat jej, a to i v situaci, kdy sami majitelé o hospodaření nemají zájem nebo prostě hospodařit nemůžou. Je to dost na to, aby se obnovilo hospodaření na několika místech, která jsou opuštěná už roky. Takto vznikne mozaika smilkových trávníků, na kterých se aktivně hospodaří nebo se ještě v blízké minulosti hospodařilo, a těch, na nichž bude po dlouhé době hospodaření obnoveno.

Ovce v rámci projektu vypasou několik hektarů smilkových trávníků.

Na lokalitách, kde není pastva možná, nastoupí stroje.

Péče šitá na tělo

A jak ta péče bude vlastně vypadat? Péče je šitá každé lokalitě na tělo. Nejdřív každou z 69 projektových lokalit prohlédnu odborník a zhodnotil její aktuální stav. Potom navrhnul plán péče na pět let. V dalších letech budou lokality dál pod odborným dohledem a plán péče bude možné upravit podle toho, jak bude daná lokalita reagovat na zásahy. Na jedné lokalitě je možné navrhnout různé zásahy přesně podle charakteru porostu. Vzniká tak jemná mozaika různých zásahů, která co nejlépe kopíruje různorodost porostů.

Zvidavý čtenář se na tomto místě určitě zeptá, o jakých zásazích je vlastně řeč? Přibližně 9 hektarů lokalit se bude vypásat ovci. Tam, kde pastva není možná, bude vyzkoušen jiný postup péče tak, aby se na lokalitách zlepšil stav smilkových trávníků nebo aby ty dlouhodobě opuštěné nezanikly. Na lokalitách se bude kosit křovinořezy i horskou sekačkou, zjara se bude bránovat, aby byl narušen drn a slabší rostliny dostaly šanci ohřát se na slunci. Na lokalitách, které si už bral les, je prvním zásahem výřez náletových dřevin.

Nejzanedbanější lokality projdou v prvním, maximálně v prvních dvou letech, obnovným managementem. Při něm budou odstraněny vrstvy staré biomasy, které se tady za desítky let, kdy se na lokalitách nehospodařilo, nahromadily.

Dopady projektových aktivit se monitorují na několika úrovních. Sleduje se reakce biotopu, dále se vyhodnocují data z trvalých botanických ploch a doplňkově se sledují motýli. Všechny tyto aktivity směřují ke konečné studii zaměřené na péči o smilkové trávníky. Ta by měla vzniknout na konci projektu.

Žlutá ovce vám napoví

Součástí projektu jsou také aktivity zaměřené na veřejnost, které jsou neméně důležité, jako samotná péče. Je naplánována soutěž pro návštěvníky lokalit, budou uveřejňovány články v místních zpravodajích, počítáme se zapojením škol, byl vydán fialový plakát „Borůvky budou“, který vysvětloval nutnost sečení borůvčí na Radhošti. ■

Až při toulkách přírodou narazíte na žlutou tabulku ve tvaru ovce, můžete si být jisti, že je někde blízko „projektová“ smilková louka.

Borůvky budou!

Barbora Krupová

Radhošť je oblíbeným cílem mnoha výletníků. Za krásnou procházku s výhledy vděčíme vlastně ovci, protože díky pastvě byl hřeben odlesněn. Rozsáhlé pastviny zde byly udržovány ještě několik let po válce, ale dnes zarůstají náletem. Postupně se omezují výhledy do krajiny a mnohde vysoká tráva (hlavně lipnice široolistá) a borůvčí dusí drobné kvítky pro pastviny typické, jak běžné, tak vzácné.

Horské pastviny (smilkové trávníky) jsou prioritním biotopem v Evropsky významné lokalitě (EVL) Beskydy (která překrývá celé

CHKO Beskydy). V rámci projektu Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy se bude ČSOP Salamandr a místní hospodáři starat také o 16 hektarů pastvin na Radhošti. Na zachovalejších místech se letos pásly ovce. Jiné pastviny se budou kosit a v některých místech se budou vyřezávat i borůvky, aby nezabraly všechny prostor jiným rostlinám. Vyřezávat se bude jen zlomek celkové rozlohy borůvčí. Borůvky i v dalších letech na Radhošti budou. ■

Příprava regionální beskydské travobylinné směsi

Martin Lošák, Magdalena Ševčíková

Louky a pastviny jsou neodmyslitelnou součástí beskydské krajiny, přestože nejrozšířenější jsou zde v současnosti lesní společenstva. Významné jsou hlavně druhově pestré louky, které plní mimo jiných i estetické funkce v krajině a jsou zdrojem biodiverzity, a to jak rostlinné, tak živočišné. Vždyť kolik v takové rozkvetlé louce najdeme druhů hmyzu, ale i dalších živočichů? Obnova takových porostů je možná několika způsoby, vždy se však jedná o proces složitý a dlouhodobý.

Sběr semenného materiálu.

Jednou z možností je výsev druhově bohaté travobylinné směsi, kterou v současnosti v ČR nabízí již několik firem. Tyto směsi však obvykle neodpovídají nárokům na použití v územích se zvýšenou ochranou přírody, a to jak svým druhovým složením, tak zejména původem jednotlivých komponent, které zpravidla nerespektují regionální princip. Proto Výzkumná stanice travinářská v Zubří, která se v minulosti podílela např. na tvorbě regionální bělokarpatské směsi, navázala v roce 2012 spoluprací se Správou CHKO Beskydy na tvorbě regionální beskydské směsi. Pracovníci z obou organizací společně sestavili návrh tří typů beskydských směsí podle stanovištních podmínek – směs pro mezofilní louky (8 druhů trav, 16 druhů bylin), směs pro suché louky (9 druhů trav, 18 druhů bylin) a směs pro pastviny (7 druhů trav, 13 druhů bylin).

Rodící se osivo

V letech 2012 a 2013 pak probíhaly sběry semen zájmových druhů na vhodných zdrojových lokalitách navržených pracovníky Správy CHKO. Získané vzorky semen ekoty-

pů rostlin beskydského původu byly dosušeny, vyčištěny a životaschopnost získaného osiva byla ověřena laboratorními zkouškami klíčivosti. V současnosti probíhá pěstování komponent směsí pro získání odpovídajícího množství osiva. Než ale bude namnoženo dostatečné množství osiva jednotlivých komponent a první zájemce bude moci obnovit louku výsevem regionální beskydské směsi, uplyne ještě delší doba. Některé, zvláště bylinné druhy, se totiž vyznačují obtížnější pěstovatelností v matečných porostech. ■

Předpěstování komponent určených pro založení matečných porostů.

Biopásy a rozmanitost krajiny

Jan Frydrych

Zemědělstvím utvářená kulturní krajina je členěna množstvím prvků. V různých územích se na základě půdních a vlhkostních poměrů, regionálního klimatu a na základě historického vývoje utvořily různé typy krajin, které jsou do značné míry charakterizovány prvky krajinové struktury (remízky, ostatní dřeviny, cesty, úvozy, aleje, kulturní plodiny, příkopy apod.). Každý region však vykazuje vlastní, typické krajinné prvky. V posledním století došlo v průběhu intenzifikace zemědělství v mnoha oblastech ke snížení počtu těchto prvků, a tím k ekologickému zchudnutí se značným úbytkem živočišných a rostlinných druhů.

V současnosti se významným prvkem podporujícím a zvyšujícím biodiverzitu naší krajiny stávají biopásy. Biopásy přispívají k pestrosti a biologické rozmanitosti krajiny. Zvyšují potravní nabídku pro volně žijící živočichy. Poskytují jak živočišnou, tak rostlinou potra-

vu ptákům. Eliminují nebezpečí monodiety v době vegetace a po sklizni zvířatům strádajícím hladem. Jsou zdrojem pylové snůšky pro včely. Slouží jako úkryt pro veškerou faunu. Umístění biopásů na svažitéch pozemcích snižuje erozi půdy a poskytuje útočiště živočichům, kteří mohou sloužit jako přirození predátoři pro škůdce. Podporují zvyšování kvality půdy, retenci vody atd.

OSEVA vývoj a výzkum s.r.o. se sídlem v Zubří, dceřinná firma OSEVY PRO s.r.o. Výzkumné stanice travinářské Rožnov – Zubří v letošním roce podala projekt do soutěže Národní agentury pro zemědělský výzkum České republiky. Cílem projektu je vytvoření 3 nových směsí trav, jetelovin a speciálních plodin pro tvorbu biopásů. Součástí výsledků budou originální metodiky, jejich zakládání a ošetřování. Jedinečnost projektu je v tom, že tyto typy biopásů na bázi trav, jetelovin a speciálních plodin nejsou zatím v naší republice používány.

Květinatá louka v pokuse na stanovišti výzkumné stanice travinářské v Zubří.

Dalším cílem je zjistit vliv takto založených i stávajících biopásů na biodiverzitu krajiny se zaměřením na rozmanitost členovců a biologických vlastností půd. Výsledky projektu budou využity v ochraně přírody a Městsem Hustopeče nad Bečvou. Cílem projektu je podpořit jak diverzitu našeho krajinového systému v komplexním a širším měřítku, tak obce, městse a města, kde jsou problémy s erozní ohrožeností a smyvem půdy. ■

Autoři obou článků pracují ve Výzkumné stanici travinářské Rožnov – Zubří, OSEVA PRO s.r.o.

Motýl ovce potřebuje

aneb Proč se Valaško líbí malířům, turistům a motýlům

Marie Popelářová s použitím textů Lukáše Spitzera (Muzeum regionu Valaško, Vsetín)

Výsledky víceletého mapování motýlů v Beskydech překvapily v mnohém i samotné odborníky: žije tady totiž řada motýlů, kteří jsou v jiných oblastech České republiky na pokraji vymření. Jiní zde byli dlouhodobě považováni za nezářivé či vymřelé. Většina z těchto ohrožených druhů je vázána na člověkem v minulých staletích vytvořené biotopy – extenzivní pastviny a tradičně obhospodařované louky.

Z motýlí perspektivy

Díky tomu, že o krajinu Valaška vždy pečovalo množství drobných hospodářů, se zde zachovala mozaika různých způsobů hospodaření, a tím i pestrost krajiny. Pohled našich nejvýznamnějších motýlů je upřený hlavně na širokou nabídku používaných pastvin. Je ale nutné, aby byly relativně blízko sebe – na dolet motýla (tedy maximálně několik set metrů), aby spolu motýlí populace mohly komunikovat.

Užitečné ovčí dupání

Každý správný pasínek má různá zákoutí, kde najdou různí motýli svůj domov. Složitou životní strategii má třeba modrásek černoskvřnný. Ten klade vajíčka na mateřidoušku a larvy potřebují k dalšímu vývoji mravence. Perleťovec maceškový klade k violkám. Pokud je pastva příliš intenzivní, dobytek zničí hnízda housenek. Když se nepase, zmizí violky a s nimi i perleťovci. Saranče vřzavá potřebuje pro kladení vajíček vydupané plošky bez vegetace. Na Valašku tato saranče žije už jen na 30 místech, jinde v ČR již většinou vymřela.

Requiem?

Jak se snažíme pomoci? Speciálními projekty zaměřenými na hospodaření a osvětu a desítkami smluv uzavíraných každoročně s hospodáři. Výsledkem je několik desítek hektarů pečlivě vybraných a udržovaných pastvin. Stačí to ale pro záchranu ohrožených motýlů a sarančí vřzavou? Upouštění od tradiční pas-

Jedním z ohrožených motýlů přežívajícím na Valašku je perleťovec maceškový.

ty ovčí je smutnou realitou Valaška. Populace modráska černoskvřnného či perleťovce maceškového mizí z Valaška tak rychle, že ještě za našeho života mohou vymřít úplně... ■

Aby se cítili příjemně...

Jiří Lehký

Tentokrát nebude řeč o vzácných rostlinách či ohrožených zvířatech. Chceme čtenáře upozornit na některé ochranné aktivity cílené na lidi žijící a navštěvující CHKO Beskydy. Předpokládáme totiž, že lidé se cítí dobře v krajině, která je nejen pěkná na pohled, ale je i „užitelsky příjemná“.

Horské stezky

V letošním roce Správa CHKO Beskydy, ve spolupráci se značkaři Klubu českých turistů (KČT), zajistila lepší vyznačení tras dvou nejmladších naučných stezek: Stezky pokladů Godula v Řece a Stezky krajinou dávných horalů v Dolní Lomné. To mj. znamená, že by se měly objevit i v nových vydáních turistických map KČT.

Kromě Lysé hory, o které se dočtete na straně 13, by se do konce letošního roku měly dočkat rekonstrukce i další úseky turistických cest. Chodník okolo rozhledny Cyrilka na Pustevnách by měl dostat novou, kamennou podobu i zábradlí. Na strmých chodnících přes národní přírodní rezervaci na Radhošti a Čertově mlýně by měly přibýt protierozní prahy a stupně. Na temeni Čertova mlýna už

nebude třeba lesem obcházet mokřiny – měly by se opravit a prodloužit stávající povalové chodníčky.

Informace na úrovni

Během podzimu začneme také do terénu instalovat nové informační prvky ke všem přírodním památkám a rezervacím. Některé (celkem 37) budou na přístupových cestách vybaveny velkými, graficky zdařilými informačními panely. Ty, kromě základních informací o území, budou obsahovat i mapu území a barevné fotky rostlin, živočichů či jevů pro území typických či naopak jedinečných.

Všech 60 přírodních rezervací a památek v péči Správy CHKO Beskydy pak dostane také malé infotabulky na hraniční sloupky. Nahradí tak dožívající tabulky z poloviny 90. let. Na první pohled banální věc. Na druhou stranu – když v horách potkáte sloupek se státním znakem a strohým nápisem „přírodní rezervace“ – nechcete vědět, jak se jmenuje? Proč je zrovna tady, čím je zajímavá a jedinečná?

Není bez zajímavosti, že podobná komplexní oprava probíhá souběžně ve všech 24 chráněných krajinných oblastech u nás. Nelehký

Opravy se dočká například i chodník okolo rozhledny Cyrilka na Pustevnách.

úkol zkvalitnit a sjednotit terénní informační systém všech maloplošných chráněných území ve své péči na sebe vzala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Prostředky na to mimořádně poskytlo Ministerstvo životního prostředí. ■

Nová koruna královny Beskyd

Jiří Lehký

Vrchol nejvyšší hory Moravskoslezských Beskyd se nám mění před očima. K radosti investorů (a náročných návštěvníků hor) a k nelibosti tradicionalistů a milovníků klidu, se v posledních měsících výrazně mění tvář vrcholu Lysé hory. Po dvou letech výstavby zde stojí hrubé stavby obou „velkých“ chat.

Bezručova chata

Tou první je replika prvorepublikové Bezručovy chaty, kterou s pomocí veřejných sbírek buduje Klub českých turistů. Oproti originálu bude nová chata vybavena řadou technologií šetřících životní prostředí i provozní náklady. Původní chata zde stála od r. 1935, vyhořela 11. 3. 1978. Po jejím dokončení by měl být stržen stávající bufet zvaný „Šantán“, jenž se ale za ty desítky let stal téměř kulturním místem.

Maraton a Pětka

Druhou velkou chatou je chata Maraton, budována společností AK 1324. Spolu s dalšími dvěma objekty bude tvořit celek zvaný Chata Emil Zátapek. Staví se na místě, kde od r. 1895 stála tzv. Albrechtova chata, postavena německým turistickým spolkem Beskiden Verein. Ta vyhořela v r. 1972 a na jejím místě byla při stavbě vysílače (1979) postavena ubytovna pro dělníky, která posléze až

do r. 2011 sloužila turistům jako Chata Lysá hora (přezdívaná „Plesnivka“). Bez větších změn zůstává původní ubytovna Kamenný dům („Kameňák“) – dnes nese jméno „Emil Zátapek – Desítka“ a po dobu stavby ostatních chat poskytuje restaurační služby. Také poslední z trojice chat E. Zátapek – původní Válcovská chata, prochází proměnou. Letos na jaře byla stržena, upravena nová základová deska a postupně zde bude znovu postavena pod názvem Emil Zátapek – Pětka.

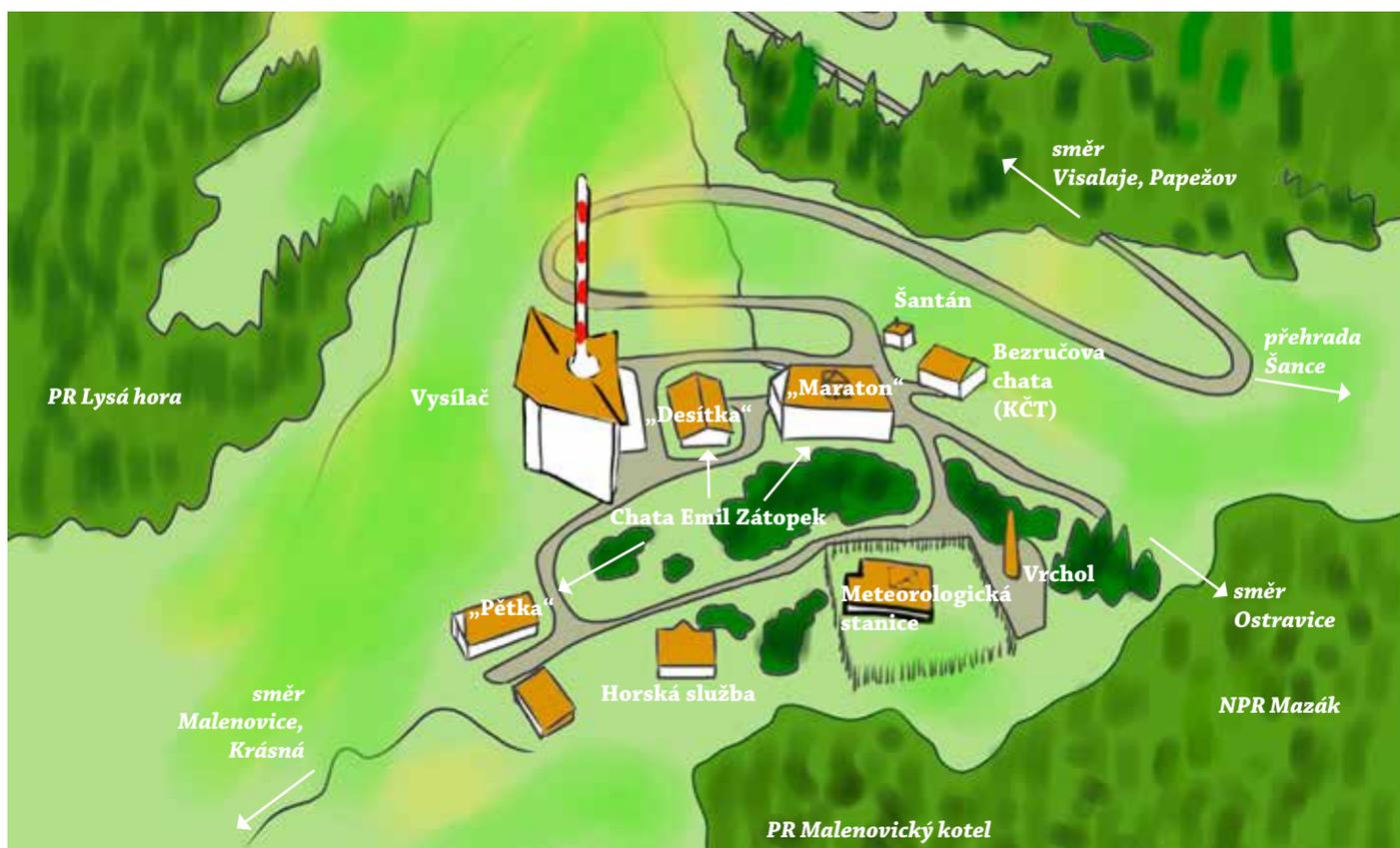
Klíčkování mezi stroji

Do toho přišla potřeba opravit či doplnit inženýrské sítě, takže stovky metrů výkopů přetly i turistické trasy, které na vrcholu donedávna klíčkovaly mezi stavbami, auty a stavebními stroji. Mírně pozitivní je, že před chatou Maraton vznikl prostor pro venkovní posezení a určitý rozptýl návštěvníků, což přijde vhod především při hromadných akcích. Správa CHKO doufá, že tímto jsou investoři zasyceni a s jídlem neporoste chuť. Také bych skutečně jednou větou zmínil problémy se zvyšující se dopravou osobních aut na vrchol, kdy má každý pocit „práva na výjezd“. Režim cesty a také další život na vrcholu jsou však v rukou vlastníků a veřejnosti, která jej má kontrolovat a vrchol si „hlídat“ – chci tedy jednoznačně sdělit, že Správa tady dokonala a nemá zde pravomoce...

Štětované chodníky

Aby toho nebylo málo – právě v době probíhající staveb se Lesům ČR i Správě CHKO Beskydy podařilo získat finance na opravy chodníků na Lysé hoře. V červnu 2014 zahájily LČR opravu chodníku po bývalé severní sjezdovce (žlutá trasa z Malchoru na vrchol), v září pak začala oprava dalších úseků – především páteřní červené trasy z Lukšince na vrchol. Zvolená technologie – štětování (tzn. „dláždění“ nasucho a na výšku skládaných kamenů) se po léta úspěšně používá i v jiných horských oblastech (hodně např. v Krkonoších). Kromě toho, že „to pěkně vypadá“ se tyto cesty vyznačují značnou odolností, což je v tak extrémních podmínkách panujících na Lysé hoře opravdu třeba. Ostatně štětované cesty zde nejsou žádnou novinkou. Zbytky těch, které zde vybudovali (pravděpodobně počátkem 20. století) naši předkové, se dají najít dodnes. Trčící nad úroveň současného terénu se staly nechtěnou ukázkou toho, co dokáže eroze ruku v ruce s chybějící lidskou péčí.

Věřme, že 4 úseky v celkové délce asi 2 km, které se snad do konce letošního roku podaří opravit, budou prvními vlašťovkami, a v budoucnu se najdou prostředky i na ty zbývající. Lysá hora – po Radhošti nejnavštěvovanější beskydský vrchol, by si to zasloužila. ■

Koliba podporuje ovčácké tradice

Kolektiv autorů Spolku Koliba

Spolek Koliba byl založen v dubnu 2008. Zaměřuje se na zachování kulturních hodnot spojených s pastevectvím, především zachování zvyků a obřadů, které souvisí s chovem ovcí v Beskydech.

V Košařískách pořádá tradiční ovčácké slavnosti „Miyszani łowiec“ (míchání ovcí) - vždy první květnovou sobotu po „zmrzlících“. Na podzim pak probíhá „Rozsod“, dnes již spojený s mistrovstvím gorolů ve stříhání ovcí. Letos se Rozsod uskutečnil v Nýdku ve spolupráci s místními spolky a Svazem chovatelů ovcí a koz v ČR.

Jednou nohou v Polsku

V březnu a listopadu probíhají semináře zaměřené na kulturní dědictví Karpat, jako např. Salašnictví, Lidové hudební nástroje, Dřevěné stavby v Karpatech, Stará řemesla na Jablunkovsku, Lidová strava na Těšínsku, Kroje Těšínska aj.

V červenci se pálí ve spolupráci s Muzeem Nowojičinska, p. o. v Košařískách dřevěné uhlí v milíři. Během celého týdne probíhají tvůrčí dílny pro děti a mládež, které jsou zaměřené na stará řemesla a technologie (výroba mosorů, předení, tkání, plstění, výroba provazů, malování podmalbou na sklo, drátování, hrnčířství, výroba píšťal, papírových květů atd.). Tradiční akcí se stalo také Deptání kapusty.

Členové Koliby předvádějí zpracování vlny, lnu a stará řemesla na folklorních akcích pořádaných přáteli v Polsku, na Slovensku a také u nás. Velmi úzce spolupracují s příhraničními organizacemi v Polsku, jelikož je spojuje společná kultura, nářečí, zvyky...

V Česku převzali Karpatský redyk

V minulém roce byli spoluorganizátory mezinárodního projektu Redyk Karpacki -

Transhumance 2013, kdy jejich přítel – bača Piotr Kohut z Koniakowa spolu s ovčáky hnali stádo 300 ovcí valašek z Rumunska přes Ukrajinu a Polsko až k nám. Koliba zajistila průběh Karpatského redyku na českém území - od Košařísk do Rožnova pod Radhoštěm, kde byl závěr tohoto ojedinělého experimentu. ■

Více o Kolibě a karpatském redyku na www.koliba-os.cz a www.redykkarpacki.pl

Dobrovolníci, jedle a ovčí vlna

Radim Živocký

Co má společného ovčí vlna s jedlí? Nic. Tedy pokud se mezi ně nevloží ochránci přírody a pro ochranu vrcholků jedliček proti okusu zvěří nezačnou na stromky vlnu upevňovat.

Takovou akci pro dobrovolníky uspořádal také ČSOP Salamandr, který se dlouhodobě snaží navracet do beskydských lesů původní druhy stromů. Samotnou výsadbou to však nekončí. Sazenice je v prvních letech nutné chránit proti okusu lesní zvěří. Kromě chemických přípravků však existuje jedna stará metoda, která funguje stejně dobře, ale navíc má mnoho přidaných hodnot.

Na dobrovolnou práci jsou kladeny jiné nároky, než na práci profesionální. Musí být smysluplná, nemá však být primárně zaměřena na výkon a hlavně má být zajímavá. Ochrana sazenic ovčí vlnou tyto požadavky splňuje dokonale. Práce není fyzicky náročná,

je snadná na přípravu (stačí tenké rukavice a samotná vlna) a její průběh je zábava. Brigádníci si u ní mohou povídat a navzájem se poznávat.

Salamandr chová vlastní ovce, je tedy schopen se vlnou samozásobit a tím snížit náklady za klasické nátěry. Další výhodou je časová flexibilita. Zatímco kosení a úklid louky, či výřezy náletových dřevin se mohou provádět jen v určitém období, akce s vlnou je možné realizovat prakticky kdykoliv. Vlna tak skvěle funguje jako prostředek k odpuzení zvěře, ale zároveň k udržení kontaktu mezi neziskovou organizací a dobrovolníky.

Shrnuto a podtrženo, ochrana stromků proti okusu ovčí vlnou, je z pohledu dobrovolné práce na poli ochrany přírody silně perspektivní činností. ■

Neobvyklá záchrana neobvyklé sovy

V poslední zářijový den zavolal na Správu CHKO neznámý cyklista, že u Cyklostezky Bečva na okraji Rožnova posedává zřejmě zraněná sova.

Nemaje v tu chvíli jiné možnosti, sedl pracovník Správy CHKO Beskydy na půjčené kolo a jel na místo. K všeobecnému údivu našel v křídlatkové džungli mžourajícího puštíka bělavého.

Vzácný, typicky „pralesní“ druh sovy, která v ČR žije pouze v Beskydech a na Šumavě. Je to naše druhá největší sova (po výroví), která se vyznačuje dlouhým ocasem a světlým peřím. V okolí Rožnova byl v minulosti zaznamenán v horských lesích Kněhyně a na Radhošti a jednou dokonce na okraji města, na Hradisku.

Tento puštíka měl zjevně poraněné křídlo a jevil známky vyčerpání. Poněkud bizarní cyklista se sovou v ruce se rázem stal středem pozornosti – cyklostezka totiž nebyla zdaleka liduprázdná. Do své péče převzali poraněného puštíka pracovníci záchranné stanice z Bartošovic, kteří jej, pokud to jeho stav dovolí, co nejdříve vypustí do beskydských lesů.

(Leh)

Chcete poslat třeba medvěda?

Na poštovní známce můžete. Koncem září 2014 totiž vyšel unikátní aršík známek Beskydy – kraj velkých šelem. Obsahuje čtyři poštovní známky – s vlkem, medvědem, jezevcem a kočkou divokou a doplňují jej další zvířata – například rys nebo kuňka žlutobřichá. Jeho autory jsou výtvarníci Libuše a Jaromír Knotkovi a grafik a rytec Martin Srb. Aršík byl vydán v počtu 65 tisíc kusů a měl by být k dispozici například na České poště. Vzhledem k velkému zájmu už však může být v době vydání tohoto zpravodaje vyprodán.

(Kut)

Fotosoutěž letos ožila

Díky přenesení fotosoutěže Valašská krajina na stejnojmenné stránky se letos zúčastnilo několikanásobně více soutěžících než předchozí ročníky, a to 161 autorů s více než 1000 fotografiemi! Výstava vítězných a vybraných fotografií bude k zhlédnutí v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích do konce března 2015. Pro více informací a možnost soutěžit v dalších ročnících sledujte www.valasskakrajina.cz/fotosoutez.

(Kut)

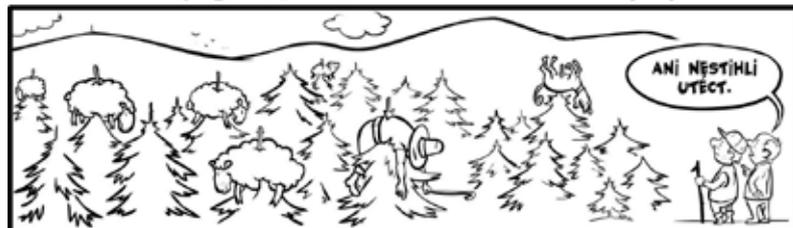
Jaké orchideje rostou v Beskydech?

A znáte bařičku, ďáblík nebo židovíník? Poznejte vzácné beskydské rostliny, o nichž se dozvíte zajímavé informace v jedinečné publikaci Vzácné rostliny Beskyd. Brožura z roku 2013 je k dispozici na Správě CHKO Beskydy v Rožnově p. R. (ulice Nádražní 36). Ke stažení je pak na stránkách Správy: <http://beskydy.ochranaprirody.cz/sprava-informuje/aktuality/vzacne-rostliny-beskyd/> nebo Valašské krajiny www.valasskakrajina.cz. (Kut)

CO SE DĚJE V BESKYDECH

Pls Mládk, kresl. Vytal. © ČSOP Salamandr 2014

Nelegální zalesňování. Mnohé louky v Beskydech zarůstají lesem. Často je neoprávněně zalesňují sami majitelé. Stroje rychle zabírají místo vzácným rostlinám a živočichům. Nové smrčiny nemají nic společného s tradiční beskydskou krajinou. Zalesňováním luk si kazíme výhledy i výhledy na budoucí přitažlivost Beskyd.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

partnerství
srazka

Podporováno z Programu svazkovo-lesní spolupráce.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník XI, číslo 2/2014. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůžkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy (tel.: 571 654 293, e-mail: beskydy@nature.cz). / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v prosinci 2014 v Rožnově pod Radhoštěm. Zpravodaj je vytištěn na papíře s certifikátem FSC/ Tisk: PROprint, Český Těšín / Grafika: sumec+ryšková, Rožnov p. R. / NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy nebo ČSOP Salamandr / Zodpovědný redaktor: Petra Kutílková (ČSOP Salamandr)/ Vedení redakční rady: Jiří Lehký (Správa CHKO Beskydy), Marie Popelářová (Správa CHKO Beskydy).

Autoři fotografií: V. Bajer, K. Brož, I. Dudáček, F. Jaskula, M. Konupka, P. Konupka, B. Krupová, P. Kutílková, J. Michałek, L. Pekárek, M. Popelářová, M. Škrott, F. Šulgan, P. Tregl, M. Vojtišek, R. Živocký, archiv společnosti OSEVA PRO s.r.o. a archiv spolku Koliba.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Dolní Lomná – obec s nejznámějším beskydským pralesem

Obec Dolní Lomná leží v malebném údolí Těšínských Beskyd na pomezí sousedního Polska a Slovenska. Tvoří ji široké údolí, kterým protéká říčka Lomná, obklopeno lesnatými stráněmi ze všech stran. Od severu je chráněno širokým hřbetem Kozubové, na jižní straně vrcholem Skalky a Velkým Polomem.

První zmínky o vsi Lomná pocházejí z roku 1596. Až do roku 1899 tvořily dnešní Dolní Lomná a Horní Lomná jednu obec – Lomnou, osamostatnily se v roce 1900.

K největším přírodním pokladům Lomné patří známý prales Mionší (národní přírodní rezervace) o výměře téměř 180 hektarů. Pod ochranou je zde největší komplex přírodně blízkých, jedlobukových porostů karpatského typu v České republice s několika lesními loukami (polanami). Žije zde velké množství nejen vzácných rostlin a zvířat (včetně velkých šelem), ale i hub.

K Mionší přiléhají další dvě přírodní rezervace: PR Uplaz se smíšenými karpatskými lesy; a na hranici se Slovenskem pak PR Velký Polom chrání rozmanité lesní území s bučnicemi, četnými prameništi a také balvanitými stanovišti. Pravidelně se zde vyskytuje rys, ze Slovenska mohou přecházet vlk a medvěd.

Údolí Lomné je vyhledávaným cílem návštěvníků. Je zde řada turistických tras, včetně hlavní hřebenovky Těšínských Beskyd. Turistické chaty pod Velkým Polomem, na Slaviči, Kamenitém a Kozubové jsou známými středisky zimní i letní turistiky.

Kontinuita společenského života je udržována na místními tradicemi, svátky a zvyky včetně

Část obce zvaná Závodí v blízkosti cyklostezky.
Foto: L. Pekárek

NPR Mionší – zachovalý beskydský „prales“.

vytváření tradic nových. V roce 2007 byla vybudována replika 1. školy z roku 1852, která byla pojmenována Lomňanské muzeum. Letos v květnu bylo otevřeno také nové infocentrum a přilehlý zemědělský dvorek s kolibou a domácími zvířaty. Vznikla také nová Stezka krajinou dávných horalů. Naopak Naučná

Obyvatelem Mionší je také kulíšek nejmenší.

stezka Mionší byla letos zrušena a trasu je možné projít pouze s průvodcem.

Zpracovala Petra Kutílková s využitím informací na stránkách obce (www.dolnilomna.eu) a fotografií Ladislava Pekárka (www.dolnilomna.com).

Cimbalová muzika na jarmarku u Lomňanského muzea. Foto: L. Pekárek

Tento zpravodaj byl vytištěn v rámci projektu „Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy“, který je podpořen z finančního nástroje Evropské unie LIFE.

Ministerstvo životního prostředí

